

UOT 94 (479.24)**ŞAMAXI RAYONU ƏHALİSİNİN SAY DİNAMİKASI VƏ
YERLƏŞMƏSİ (1999 VƏ 2009-CU İL ƏHALİNİN SİYAHİYAALMA
MƏLUMATLARI ƏSASINDA)****Ulduz M.PAŞAYEVA ***

*Şamaxı Azərbaycanın ən qədim elm
və mədəniyyət mərkəzlərindən biridir*
Heydər Əliyev

Məqalədə müstəqillik dövründə keçirilən 1999 və 2009-cu illər əhali siyahıyaalmalarının materialları əsasında Şamaxı rayonunun inzibati-ərazi quruluşu, əhalisinin şəhər və kənd yerləri üzrə yerləşməsi və say tərkibi təhlil edilir. Müstəqillik illərində əhalinin sayının artımı və idarəetməni düzgün təşkil etmək məqsədilə inzibati bölgüdə dəyişikliklər aparılmışdır. Əhalinin yerləşməsini araşdırmaq məqsədilə bu dəyişikliklər də tədqiq edilmişdir.

Məqalə regionlarda əhalinin say dinamikasının öyrənilməsi baxımından əhəmiyyət daşıyır.

Açar sözlər: Şamaxı, əhalinin yerləşməsi, say dinamikası, tarixi-demoqrafiya

Giriş. Azərbaycan Respublikasının əhalisinin say dinamikasını öyrənmək üçün regionlarda əhalinin yerləşməsini araşdırmaq aydın mənzərə yaratmağa kömək edir. Bu tədqiqatda Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonuna daxil olan Şamaxı rayonunun əhalisinin yerləşməsi və say dinamikası təhlil edilir. Araşdırma müstəqillik dövrünü əhatə edir. Bu məqsədlə 1999 və 2009-cu ildə keçirilən əhali siyahıyaalma materialları tədqiqata cəlb edilmişdir. Onların əsasında əhalinin yerləşməsi və say dinamikası araşdırılmış və təhlil edilmişdir. 1999 və 2009-cu illərdə Azərbaycanın Şamaxı bölgəsinin inzibati-ərazi quruluşunda baş verən dəyişikliklər və əhalinin say dinamikası tarixi mənbələrdə, demək olar ki, tədqiq edilmədiyini üçün, məqalə aktuallıq kəsb edir. Ona görə də Şamaxı bölgəsinin statistik məlumatlara və rəsmi sənədlərə istinad edərək öyrənilməsi və araşdırılması əhəmiyyətlidir.

Mövzu regionların sosial-iqtisadi inkişafı dövlət proqramına uyğun tədqiqatların aparılması baxımından da əhəmiyyətlidir [1; 2].

* BDU, Tarix fakültəsi, böyük elmi işçi, uldupashayeva@bsu.edu.az; ORCID ID: 0000-0003-0106-1887

İnzibati-ərazi quruluşunda dəyişikliklər. 1989-cu il əhalinin siyahı-yaalınmasından sonrakı dövrdə Azərbaycan Respublikasının inzibati-ərazi bölgüsündə bir çox dəyişikliklər baş vermiş, yeni rayonlar və ərazi vahidləri yaradılmışdır. Bu dəyişikliklər Şamaxı rayonunu da əhatə etmişdir. 1990-cı il mayın 18-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin qərarı ilə yaradılan yeni ərazi-inzibati vahidlərindən Hacıqabul və Qobustan rayonlarını qeyd edək. Bu rayonlar yarananda ərazisi və əhalisi Şamaxı rayonunun inzibati-ərazi bölgəsinin Udulu inzibati ərazi vahidinə daxil olan kəndlərdən Tava, Tağılı, Cəngən, Ağanədirli, Paşalı, Şorbaçı, Qubalı Hacıqabul rayonunun tərkibinə verilmiş, həmin ilin aprel ayında Mərzə qəsəbəsi Şamaxı rayonunun tərkibindən ayrılmış və Qobustan rayonu yaradılmışdır [3].

1999-cu ildə Şamaxı rayonunun inzibati-ərazi quruluşunda bəzi dəyişikliklər edilmişdir. Milli Məclisin qəbul etdiyi və 1999-cu il oktyabrın 5-də Prezident Heydər Əliyevin imzası ilə qüvvəyə minən qanuna əsasən edilən dəyişiklikləri 2 yerə ayırmaq olar: 1. Bəzi yaşayış məskənlərinə kənd statusu verilir. 2. Yaşayış məskənlərindən bəzilərinin adında dəyişikliklər edilir. Astraxanka kənd inzibati-ərazi vahidi tərkibindəki Astraxanka kəndi Qızmeydan kəndi, Astraxanka kənd inzibati-ərazi vahidi Qızmeydan kənd inzibati-ərazi vahidi, Kirovka kənd inzibati-ərazi vahidi tərkibindəki Kirovka kəndi Nağaraxana kəndi, Kirovka kənd inzibati-ərazi vahidi Nağaraxana kənd inzibati-ərazi vahidi, Qızmeydan kənd inzibati-ərazi vahidi tərkibindəki Novoastraxanka kəndi Yeni Qızmeydan kəndi, Dzerjinovka kəndi inzibati-ərazi vahidi tərkibindəki Dzerjinovka kəndi İkinci Çabanı kəndi, Dzerjinovka kənd inzibati-ərazi vahidi İkinci Çabanı kənd inzibati-ərazi vahidi, Muğanlı kənd inzibati-ərazi vahidi tərkibindəki Novodmitriyevka kəndi Qurdtopə kəndi, Şamaxı şəhər inzibati-ərazi vahidi tərkibindəki yaşayış məntəqəsi Şəhriyar qəsəbəsi adlandırılır, Şəhriyar qəsəbəsi Şamaxı şəhər inzibati-ərazi vahidi tərkibindən ayrılaraq, həmin qəsəbə mərkəz olmaqla Şəhriyar qəsəbə inzibati-ərazi vahidi yaradılır, Şamaxı şəhər inzibati-ərazi vahidinin Kələxana kəndi Şəhriyar qəsəbə inzibati-ərazi vahidinin tərkibinə verilir. Mədrəsə qəsəbə inzibati-ərazi vahidi tərkibindəki Şaumyanabad kəndi rayonun yaşayış məntəqələri uçot məlumatından çıxarılır [4; 5].

2003-cü il mayın 15-də Milli Məclisin qəbul etdiyi və Prezident Heydər Əliyevin imzası ilə qüvvəyə minən qanuna əsasən Azərbaycan Respublikasının bəzi rayonlarının inzibati ərazi bölgüsündə dəyişikliklərin edilməsi qərara alınmışdır: qərara əsasən Şamaxı rayonunun Dağ Bağırılı kəndi Göylər kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Dağ Bağırılı kənd inzibati ərazi dairəsi, Həmyəli və İkinci Çaylı kəndləri İkinci Cabanı kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindən ayrılaraq, Həmyəli kəndi mərkəz olmaqla, Həmyəli kənd inzibati ərazi dairəsi, Ovçulu kəndi Bağırılı kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Ovçulu kənd inzibati ərazi dairəsi, Talışnuru kəndi Nağaraxana kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Talışnuru kənd inzibati

ərazi dairələri yaradılır [6].

Növbəti addım Milli Məclisin qəbul etdiyi və 2003-cü il iyunun 27-də Prezident Heydər Əliyevin imzası ilə qüvvəyə minən Şamaxı rayonunun inzibati-ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi barədə qanuna əsaslanaraq qərara alınır: Çarxan kənd inzibati-ərazi dairəsi tərkibindəki Çarxan kəndi Çarhan kəndi, Çarxan kənd inzibati ərazi dairəsi Çarhan kənd inzibati-ərazi dairəsi adlandırılır, Adnalı kəndi Çarhan kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Adnalı kənd inzibati ərazi vahidi, Kələxana kəndi Şəhriyar qəsəbə inzibati ərazi vahidi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Kələxana kənd inzibati ərazi vahidi, Qurdtopə kəndi Muğanlı kənd inzibati ərazi vahidi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Qurdtopə kənd inzibati ərazi vahidi, Mərzəndiyə kəndi Sabir qəsəbə inzibati ərazi dairəsi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Mərzəndiyə kənd inzibati ərazi vahidi, Şərədil kəndi Saqiyan kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindən ayrılaraq, həmin kənd mərkəz olmaqla, Şərədil kənd inzibati ərazi vahidi yaradılır [7].

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 11 fevral 2004-cü il tarixli “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının (2004-2008-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında” fərmanı ilə Şamaxı rayonu Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonuna daxil edilmişdir. İqtisadi rayon 4 inzibati rayondan - Şamaxı, İsmayılı, Ağsu və Qobustan rayonlarından ibarətdir [1]. Bu iqtisadi rayonda 4 şəhər, 4 rayon, 8 qəsəbə, 106 kənd inzibati ərazi dairəsi və 275 kənd yaşayış məntəqəsi vardır. Statistik məlumatlara əsasən Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonunun əhalisi 292 min nəfər və ya ölkə əhalisinin 3,2 %-ni təşkil etmişdir. İqtisadi rayonun əhalisinin 31,3 %-i şəhərlərdə, 68,7 %-i isə kəndlərdə yaşayır [8].

Edilən dəyişikliklər Dövlət Statistika komitəsinin 1999 və 2009-cu illər əhalinin siyahıyaalınması materiallarında qeyd edilmişdir.

Növbəti inzibati ərazi dəyişikliyi Milli Məclisin qəbul etdiyi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 15 dekabr 2020-ci il tarixli qanununa əsasən qərara alınmışdır: Şamaxı rayonunun Saqiyan kənd inzibati ərazi dairəsi tərkibindəki Saqiyan kəndi Günəşli kəndi adlandırılınsın və Saqiyan kənd inzibati ərazi dairəsi Günəşli kənd inzibati ərazi dairəsi hesab edilsin [9].

1999-2009-cu illər ərzində Şamaxı rayonunun inzibati-ərazi bölgüsündə baş vermiş dəyişikliklər əhalinin say tərkibi barədə materiallarda fərqlər yaratmışdır.

Əhalinin yerləşməsi və say dinamikası. Əhalinin kəndlər üzrə yerləşməsinə və say dinamikasına nəzər salaıq.

Şamaxı Azərbaycanın daha qədim şəhərlərindən biridir. Rayonun əhalisinin sayına görə regionun İsmayılı, Ağsu və Qobustan rayonları arasında üstünlük təşkil edir. Sovet dövründə keçirilən 1989-cu il son siyahıyaalma materiallarında Şamaxı rayonu əhalisinin sayı 99.294 nəfər olduğu qeyd edilmişdir. Müstəqillik əldə edildikdən sonra ilk əhali siyahıyaalınmasında Şamaxı əhalisi-

nin say tərkibi 80.625 nəfər olmuşdur [10, 9-11, 15-17]. Burdan belə məlum olur ki, 10 il müddətində yəni 1989-1999-cu il siyahıyaalma arasındakı müddət ərzində bölgə əhalisinin sayı 18.669 nəfər azalmışdır. Bu azalmaya səbəb olan əsas amillərdən 1990-1994-cü illər ərzində ermənilərin Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasəti, I Qarabağ müharibəsi, burada yaşayan digər millətlərin miqrasiyası, 1990-cı ildə Qobustan, Hacıqabul rayonlarının yaradılması nəticəsində Şamaxının inzibati ərazi vahidinə daxil olan bir sıra kəndlərin Hacıqabul və Qobustan rayonlarının təbəçiliyinə verilməsi, əhalinin başqa rayonlara, eləcə də Bakıya könüllü getməsini, iqtisadi amillərdən dolayı xaricə köçməsinə qeyd edə bilərik.

Cədvəl 1

Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu (1999 cu il siyahıyaalınmasına əsasən) [10, 9-11]

Rayonlar-şəhərlər	Yaranma tarixi	Ərazi (min kv.km.)	Əhalinin sayı (nəfər)	Əhalinin sıxlığı (1 kv.km. nəfər)
Azərbaycan Respublikası	-	86,6	7953438	92
Şamaxı rayonu	08.08.1930	1.61	80625	50
İsmayilli rayonu	24.11.1939	2.06	72144	35
Ağsu rayonu	08.10.1943	1.02	62281	61
Qobustan rayonu	24.04.1990	1.37	34184	25

Cədvəl 2 və 3-də görürük ki, 1999-cu ildə Şamaxı rayonu 63 inzibati-ərazi vahidinə - 1 rayon tabeli şəhər, 2 şəhər tipli qəsəbə, 2 qəsəbə və 58 kənd yaşayış məntəqəsinə bölünmüşdür. Şamaxı rayonu inzibati-ərazi vahidlərinin sayına görə İsmayilli və Ağsu rayonlarından sonra 3-cü yeri tutur. 2009-cu ildə isə rayonun 96 inzibati-ərazi vahidinə - 1 şəhər, 5 qəsəbə, 33 kənd ərazi dairələri və 57 kənd yaşayış məntəqələrinə ayrılmışdır [10,12-14; 11, 17-19].

Cədvəl 2

Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonunun inzibati-ərazi bölgüsü (1999-cu il) [10, 12-14]

Ərazi	İnzibati-ərazi vahidlərinin sayı					
	cəmi	şəhərlər		şəhər tipli qəsəbələr	qəsəbələr	kənd yaşayış məntəqələri
		Respublika tabeliyində	rayon tabeliyində			
Azərbaycan Respublikası üzrə	69	11	55	132	83	4227
Şamaxı rayonu	1	-	1	2	2	58
İsmayilli rayonu	1	-	1	2	-	106
Ağsu rayonu	1	-	1	-	-	77
Qobustan rayonu	-	-	-	1	1	31

Cədvəl 3

Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonunun inzibati-ərazi bölgüsü (2009-cu il) [11, 17-19]

Ərazi	İnzibati-ərazi vahidlərinin sayı			
	şəhər	qəsəbə	kənd ərazi dairələri	kənd yaşayış məntəqələri
Azərbaycan Respublikası üzrə	77	258	1709	4259
Şamaxı rayonu	1	5	33	57
İsmayıllı rayonu	1	2	35	108
Ağsu rayonu	1	-	23	78
Qobustan rayonu	1	1	15	31

İndi isə 1999 və 2009-cu illərdə Şamaxı rayonunda yaşayan daimi əhalinin cəmi, şəhər və kənd yerlərində yaşayan əhalinin say tərkibini, kişilərin və qadınların say fərqi müəyyənləşdirək (bax, 4 və 5-ci cədvəllərə). 1999-cu ildə daimi əhalinin cəmi 80.625 (onlardan 39.484 nəfəri kişi, 41.141 nəfəri qadın), 2009-cu ildə isə əhalinin ümumi sayı 91.605 (onlardan 44.726 nəfəri kişi, 46.879 nəfəri qadın) nəfər qeydə alınmışdır. Göründüyü kimi, qadınların sayı kişilərdən üstün olmuşdur. Hesablamadan məlum olur ki, 10 il müddət ərzində Şamaxı rayonunda əhalinin sayı 10.980 nəfər artmışdır. Şəhərə nisbətə görə ki, kəndlərdə yaşayan əhali sayında üstünlük müşahidə olunur [10, 25-35;11, 24-29].

Cədvəl 4

Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonunun daimi əhalisinin sayı (1999) [10, 25-35]

Ərazi	cəmi	kişi	qadın
Azərbaycan Respublikası	7953438	3883155	4070283
şəhər əhalisi	4053584	1970022	2083562
kənd əhalisi	3899854	1913133	1986721
Şamaxı rayonu	80625	39484	41141
şəhər əhalisi	33615	16480	17135
kənd əhalisi	47010	23004	24006
İsmayıllı rayonu	72144	35198	36946
şəhər əhalisi	15088	7343	7745
kənd əhalisi	57056	27855	29201
Ağsu rayonu	62281	30178	32103
şəhər əhalisi	16226	7924	8302
kənd əhalisi	46055	22254	23801
Qobustan rayonu	34184	16646	17538
şəhər əhalisi	3452	1702	1750
kənd əhalisi	30732	14944	15788

Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonunda daimi əhalinin yerləşməsi (2009) [11, 24-29]

Ərazi	cəmi	kişi	qadın
Azərbaycan Respublikası	8922447	4414398	4508049
şəhər əhalisi	4739123	2330527	2408596
kənd əhalisi	4183324	2083871	2099453
Şamaxı rayonu	91605	44726	46879
şəhər əhalisi	43307	20821	22486
kənd əhalisi	48298	23905	24393
İsmayıllı rayonu	79330	39390	39940
şəhər əhalisi	17321	8716	8605
kənd əhalisi	62009	30674	31335
Ağsu rayonu	70536	35017	35519
şəhər əhalisi	19710	9803	9907
kənd əhalisi	50826	25214	25612
Qobustan rayonu	40112	19879	20233
şəhər əhalisi	8086	4046	4022
kənd əhalisi	32026	15815	16211

1999-cu il əhali siyahıyaalma materiallarında Şamaxı rayonunun əhalisinin yerləşməsi barədə məlumat maraq doğurur. Rayonda əhalinin sayı 1000 nəfərdən çox olan 13 kənd vardır. Onlardan Göylər (6.253 nəfər), Quşçu (3212 nəfər), Çarhan (2589 nəfər), Şəhriyar (2183 nəfər) kəndlərində, Mədrəsə (2272 nəfər) və Sabir fəhlə qəsəbəsində (3496 nəfər) əhalinin sayı daha çoxdur. Şəhərin özündə isə 27.847 nəfər yaşayır. Rayonda əhalisinin sayı 1000 nəfərdən az olan yaşayış məskənləri də vardır. Bundan Acıdərə (8 nəfər), Yusif Məmmədəliyev qəsəbəsi (39 nəfər), Aşkar qəsəbəsi (6 nəfər) idi.

Aşağıdakı cədvəllərdən görürük ki, 1999-cu ildə Acıdərə kəndində cəmi 8 nəfər (onlardan 5 kişi və 3 qadın) qeydə alınmış, 2009-cu ildə isə statistik məlumatlara əsasən bu kənddə cəmi 1 nəfər (qadın) göstərilir. Biz bu kəndlə bağlı XIX əsrin 1886-cı il siyahıya almasında Bakı quberniyasının Şamaxı qəzasında Acıdərə adlı kənddə 31 nəfər əhalinin (7 ailə) yaşadığının qeydə alınmasına rast gəlirik [12, 20-21]. Həmçinin 2009-cu il ADSK məlumatlarına əsasən Şamaxı rayonunun Yeni Qızmeydan kəndi, kənd statusu daşısa da hazırda orda heç kim yaşamır. Demək, bu kəndlərdə illərlə əhali sayının azalması, demək olar yox dərəcəsinə çatmasına əhalinin həyat səviyyəsinin aşağı olması və müxtəlif səbəblər təsir göstərmişdir. 2009-cu ildə Aşkar qəsəbəsində 34 nəfər (19 kişi, 15 qadın), Acıdərə kəndində 1 nəfər qadın, Yusif Məmmədəliyev qəsəbəsində isə 122 nəfər (64 nəfər kişi, 58 nəfər qadın) yaşayırdı. Göründüyü kimi, bu kəndlərdə əhalinin sayında kiçik dəyişiklik olub. Rayonda 2009-cu ildə əhalinin sayı 1000 nəfərdən çox olan 18 yaşayış məntəqəsi var idi [10,147-148; 11,194-196].

**Şamaxı rayonu üzrə inzibati-ərazi bölgüsü və daimi əhalinin sayı
(1999-cu il) [10, 147-148]**

Ərazi	cəmi	kişi	qadın
Şamaxı rayonu üzrə	80625	39484	41141
Şəhər əhalisi	33615	16480	17135
Kənd əhalisi	47010	23004	24006
O cümlədən			
Şamaxı şəhəri	27847	13614	14233
Kərkənc kəndi	746	342	404
Meysəri kəndi	583	282	301
Məlikçobanlı kəndi	1740	826	914
Qonaqkənd kəndi	797	371	426
Birinci Çaylı kəndi	1651	834	817
Ərçiman kəndi	557	262	295
Böyük Xınıslı kəndi	435	204	231
Əngəxaran kəndi	848	400	448
Mədrəsə İƏV	2272	1102	1170
Mədrəsə ŞTQ	2272	1102	1170
Qızmeydan İƏV	1223	582	641
Bağırılı İƏV	3343	1592	1751
Hacılı İƏV	860	395	465
Göylər İƏV	7805	3827	3978
Dədəgünəş İƏV	505	239	266
Dəmirçi İƏV	860	425	435
İkinci Çabanlı İƏV	2645	1272	1373
Qələybuğurt İƏV	1977	949	1028
Yusif Məmmədəliyev qəsəbəsi	39	14	25
Nağaraxana İƏV	1027	511	516
Quşçu İƏV	3586	1935	1651
Mirikənd İƏV	1798	926	872
Sabir İƏV	4715	2369	2346
Günəşli İƏV	1500	726	774
Çarhan İƏV	4539	2212	2327
Çuxuryurd İƏV	2167	1071	1096
Şəhriyar İƏV	2395	1118	1277
Muğanlı İƏV	2204	1098	1106

1999-cu ildə 1 şəhər, 18 inzibati-ərazi vahidi, 4 qəsəbə, 57 kənd, 2009-cu ildə 1 şəhər, 37 inzibati-ərazi dairəsi, 5 qəsəbə, 57 kənd qeydə alınmışdır. Burdan məlum olur ki, statistik məlumatlar əsasında 10 il müddətində Şamaxı rayonunda 19 inzibati-ərazi dairəsi (Şamaxı şəhər İƏD, Məlhəm kənd İƏD, Avaxlı kənd İƏD, Adnalı kənd İƏD, Birinci Çaylı İƏD, Dağ Bağırılı İƏD, Ərçiman kənd İƏD, Hacıqədirli kənd İƏD, Həmyəli kənd İƏD, Kələxana kənd İƏD, Kərkənc kənd İƏD, Qonaqkənd kənd İƏD, Qurdtəpə kənd İƏD, Meysəri kənd İƏD, Məlikçobanlı kənd İƏD, Mərzəndiyə kənd İƏD, Ovçulu kənd İƏD, Şərədil kənd İƏD, Talışnuru kənd İƏD - 1999-cu ilin siyahısında qeyd olunmayıb, lakin bu inzibati ərazi dairələrinə daxil olan kəndlər hər iki siyahı-

yaalmada göstərilib), 1 qəsəbə (Şəhriyyar) və 1 kənd (Yeni Qızmeydan- 1999-cu ilin siyahısında qeyd olunmayıb, 2009-cu ilin statistik göstəricilərində nəzərə alınıb) artmışdır.

Cədvəl 7

**Şamaxı rayonu üzrə inzibati-ərazi bölgüsü və daimi əhalinin sayı
(2009-cu il) [11, 194-196]**

Ərazi	cəmi	kişi	qadın
Şamaxı rayonu üzrə	91605	44726	46879
şəhər əhalisi	43307	20821	22486
kənd əhalisi	48298	23905	24393
o cümlədən			
Şamaxı şəhər İƏD	36106	17268	18838
Şamaxı şəhəri	35619	17031	18588
Qızmeydan kənd İƏD	1241	624	617
Hacılı kənd İƏD	891	405	486
Göylər kənd İƏD	7181	3412	3769
Dədəgünəş kənd İƏD	559	262	297
Dəmirçi kənd İƏD	934	482	452
İkinci Cabanı kənd İƏD	906	433	473
Qaleybuğurd kənd İƏD	1579	745	834
Quşçu kənd İƏD	4225	2238	1987
Mirikənd kənd İƏD	2582	1310	1272
Səbir qəsəbə İƏD	3336	1694	1642
Günəşli kənd İƏD	846	427	419
Çarhan kənd İƏD	3905	1880	2025
Məlhəm kənd İƏD	2191	1098	1093
Avaxıl kənd İƏD	552	275	277
Adnalı kənd İƏD	941	467	474
Bağırılı kənd İƏD	2077	1042	1035
Birinci Çaylı kənd İƏD	1603	841	762
Dağ Bağırılı kənd İƏD	1310	678	632
Ərciman kənd İƏD	624	283	341
Hacıqədirlı kənd İƏD	444	215	229
Həmyəli kənd İƏD	1573	810	763
Kələxana kənd İƏD	363	176	187
Kərkənc kənd İƏD	738	356	382
Qonaqkənd kənd İƏD	882	416	466
Qurdətəpə kənd İƏD	741	373	368
Meysəri kənd İƏD	795	409	386
Mədrəsə qəsəbə İƏD	2115	1037	1078
Məlikçobanlı kənd İƏD	2065	977	1088
Mərzəndiyə kənd İƏD	1093	545	548
Muğanlı kənd İƏD	1140	574	566
Nağaraxana kənd İƏD	727	383	344
Ovçulu kənd İƏD	1169	593	576
Şərədil kənd İƏD	590	281	309
Şəhriyyar qəsəbə İƏD	2332	1107	1225
Talışnuru kənd İƏD	244	113	131
Çuxuryurd kənd İƏD	1005	497	508

Nəticə. Araşdırma nəticəsində məlum olur ki, 1999 və 2009-cu illərdə Şamaxı rayonun əhalisinin sayı 80.625 nəfərdən 91.605 nəfərə qədər artmışdır. 1999-cu ildə rayonda daimi əhalinin ümumi sayını 2009-cu illə müqayisə etdikdə 10.980 nəfər, şəhər əhalisinin 9.692 nəfər və kənd əhalisinin 1.288 nəfər artdığını görürük. Müstəqillik dövründə respublikada aparılan inzibati dəyişikliklərə uyğun olaraq Şamaxı rayonunda da bir sıra dəyişikliklər baş vermişdir. Bununla yanaşı əksər kəndlərin adı dəyişdirilmiş, bəziləri yaşayış məntəqəsi siyahısından çıxarılmışdır.

Yekun olaraq onu deyə bilərik ki, Şamaxı rayonu əhalisinin sayı artıqca və yaşayış sahələri genişləndikcə onların statusu da dəyişir. Lakin bununla yanaşı əhalisi azalan kəndlər də vardır.

Bu mövzuda tədqiqatların aparılması Regionların sosial-iqtisadi inkişaf prosesini və əhalinin say dinamikasını izləmək baxımından əhəmiyyətlidir və digər regionlar üçün tədqiqi münasibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər). Bakı, “Azərbaycan” qəzeti, 2004, 11 fevral.
2. Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı. Bakı: Nurlar, 2009, 184 s.
3. İnzibati-ərazi vahidləri. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi Prezident kitabxanası. <https://files.preslib.az/projects/azerbaijan/gl2.pdf>. Müraciət tarixi: 29.04.2021
4. Azərbaycan Respublikasının bəzi rayonlarının inzibati-ərazi bölgüsündə qismən dəyişikliklər edilməsi haqqında. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin sərəncamı. Bakı, 5 oktyabr 1999-cu il. <https://president.az/articles/documents?page=8>. Müraciət tarixi: 25.04.2021
5. Məmmədova A., Paşayeva U. Şəki rayonunun 1991-2009-cu illərdə inzibati-ərazi bölgüsü və ona edilən dəyişikliklər. Bakı Universitetinin Xəbərləri, № 2. Bakı: Bakı Universiteti, 2014, 240 s.
6. Azərbaycan Respublikasının Şamaxı rayonunun inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişikliklər edilməsi haqqında. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin sərəncamı. Bakı, 15 may 2003-cü il. <https://president.az/documents/orders>. Müraciət tarixi: 25.04.2021
7. Azərbaycan Respublikasının Şamaxı rayonunun inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişikliklər edilməsi haqqında. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin sərəncamı. Bakı, 27 iyun 2003-cü il. <https://president.az/documents/orders>. Müraciət tarixi: 25.04.2021
8. Dağlıq Şirvan İqtisadi Rayonu-<http://shamakhi-encyclopedia.az/dagliq-sirvan-iqtisadi-rayonu/>; [http://ier.az/uploads/\(2015.pdf\)](http://ier.az/uploads/(2015.pdf)). Müraciət tarixi: 25.04.2021
9. “Azərbaycan Respublikasının Şamaxı rayonunun Saqiyan kəndinin Günəşli kəndi adlandırılması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı. Bakı, 15 dekabr 2020-ci il. <http://www.shamaxi-ih.gov.az/news/901.html>. Müraciət tarixi: 27.04.2021
10. Azərbaycan Respublikası əhalisinin siyahıya alınması 1999-cu il. I hissə. Bakı: Səda, 2000, 565 s.
11. Azərbaycan Respublikası əhalisinin siyahıya alınması 2009-cu il. I cild. Bakı: 9 sayılı kiçik müəssisə, 2010, 630 s.
12. Şamaxı ensiklopediyası. Bakı: Şərq-Qərb, 2015, 432 s.

**ДИНАМИКА ЧИСЛЕННОСТИ И РАЗМЕЩЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ
ШАМАХИНСКОГО РАЙОНА
(НА ОСНОВЕ ДАННЫХ ПЕРЕПИСИ 1999 И 2009 ГОДОВ)**

Улдуз М.Пашаева

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется административно-территориальное устройство Шамахинского района, размещение населения в городской и сельской местности и состав населения на основе материалов переписей населения 1999 и 2009 годов, проведенных в период независимости. За годы независимости были внесены изменения в административное деление с целью увеличения численности населения и правильной организации управления. Эти изменения также изучались с целью отслеживания местонахождения популяции.

Статья важна с точки зрения изучения численной динамики населения в регионах.

Ключевые слова: Шамаха, размещение населения, динамика численности населения, историческая-демография

**NUMERICAL DYNAMICS AND DISTRIBUTION OF THE POPULATION
OF SHAMAKHI DISTRICT (BASED ON CENSUS DATA FROM 1999 AND 2009)**

Ulduz M.PASHAEVA

SUMMARY

The article analyses the administrative and territorial organization of the Shamakhi district, the distribution of the population in urban and rural areas and the composition of the population on the basis of the 1999 and 2009 censuses conducted during the independence period. During the years of independence, changes were made to the administrative division to order to increase the population and organize the administration properly. These changes were also studied with a view to tracking the population.

The article is important for the study of regional population dynamics.

Keywords: Shamakhi, population distribution, population dynamics, historical demography